

Bræðurnir Baldur (t.v.) og Bragi Jónssynir taka við viðurkenningu Skógræktarfélags Íslands úr hendi Magnúsar Gunnarssonar, formanns félagsins. Mynd: BJ

Tré ársins 2013

Kotúnsösp (alaskaösp)– Undirtegund balsamaspar

Skógræktarfélag Íslands útnefndi kotúnsösp (*Populus balsamifera. ssp. trichocarpa*), í daglegu tali kölluð alaskaösp, Tré ársins 2013 við hátíðlega athöfn á Freyshólum í Fljótsdal sunnudaginn 18. ágúst sl. Tréð reyndist vera 17 metrar og 50 sentimetrar að hæð og þvermál í brjósthæð 50,5 sentimetrar.

Kotúnsöspin er að öllum líkindum af fyrstu kynslóð efniviðar sem ættir á að rekja til Kenai-skaga í Alaska. Tvíburabræðurnir Baldur og Bragi Jónssynir frá Freyshólum gróðursettu tréð árið 1953 og stendur því tréð á sextugu. Þeir bræður réðust til starfa á Hallormstað sama ár, í tíð Guttorms Pálssonar skógarvarðar, en á þeim tíma var plöntuuppeldi stór þáttur í starfseminni þar eystra. Græðlingsplantan var fengin úr græðireit í Mörkinni og gróðursett síðan á Freyshólum. Búfjáraður mun hafa verið borinn undir plöntuna í upphafi en síðan fara engar sögur af áburðargjöf og hefur hún því spjarað sig með miklum ágætum enda mun vera góður og þykkur

jarðvegur á Freyshólum. Þeir bræður unnu nánast allan sinn starfsaldur á Hallormsstað í þjónustu Skógræktar ríkisins, allt til ársins 2003. Tréð hefur því ótvírætt sögulega tengingu. Einnig er þetta í fyrsta skipti sem þessi trjátegund hlýtur viðurkenningu á þessum vettvangi.

Um kotúnsöspina má margt segja en hún er einhver hin mesta nytjategund sem notuð hefur verið hér á landi. Það mun hafa verið Vopnfirðingurinn Vigfús Jakobsson sem sendi, að beiðni Hákonar Bjarnarsonar, fyrstu græðlingana til landsins árið 1944 og því má segja að tegundin sé að verða löggiltur elli-lífeyrisþegi í lífríki landsins. Eftir fyrstu sendingu hafa hátt í tugur leiðangra verið farnir á slóðir tegundarinnar í þeirri von að betrubæta það efni sem fyrir var.

Áhugi manna beindist fljótlega að öspinni vegna þess að hún var fljótsprottin og auðveld í framleiðslu. Hún var eitt vinsælasta garðtré landsmanna upp úr 1970 og er nú orðin ríkur og áberandi þáttur í

Tré ársins 2013. Mynd: Magnús Jónasson

Fjölmenni mætti við athöfnina enda óviða jafn rótgróinn og lifandi áhugi á trjá- og skógrækt en á Fljótsdalshéraði. Mynd: BJ

F.h. Magnús Jónnason og Erna Þorsteinsdóttir, núverandi eigendur á Freyshólum, Magnús Gunnarsson og Bragi og Baldur Jónssynir. Mynd: BJ

gróðurfari þéttbýlis á Íslandi. Segja má að hún hafi gegnt ýmsum hlutverkum í garðræktinni en fyrst og fremst hefur hún myndað skjól. Um leið er hún vorboði, er angan balsamíls leggur yfir borg og bæ þegar brum asparinnar þrútna og nýir sprotar vakna til lífs. Það er því nokkuð mótsagnakennt að á sama tíma og hún var mest notuð til garðræktar var hún nánast ekkert notuð til skógræktar og aðeins eru til örfáir reitir sem kallast geta skógarreitir frá tímabilinu 1970 til 1990. Þetta breyttist hins vegar þegar líða tók á níunda áratuginn.

Kotúnsöspin hefur verið rannsökuð með markvissum hætti hér á landi, sem eykur líkur á því að hægt sé að nýta tegundina með öruggum hætti í framtíðinni. Þess má til gamans geta að menn hafa rannsakað kotúnsösp víðar. Árið 2004 skráði alþjóðlegur hópur vísindamanna erfðamengi kotúnsaspar en það var í fyrsta skipti sem það var gert fyrir trjátegund.

Þá er leitun að trjátegund sem hefur vakið jafn mikla athygli hérlendis. Ýmislegt hefur verið skrifað

og rætt um gagn og ógagn þessarar tegundar og er þá Hæstiréttur Íslands ekki undanskilinn. Að því leyti hefur þessi ágæta tegund nokkra sérstöðu.

Rétt er að hafa í huga að kotúnsöspin framleiðir hve mest viðarmagn á hektara af öllum þeim trjátegundum sem hér eru ræktaðar. Það má því með sannri segja að mikil umskipti hafi orðið hjá þeim aðilum sem hafa haft trjá- eða skógrækt að markmiði. Nú heyrir til undantekninga að öspin sé notuð í garða en til skógræktar hefur áhuginn vaxið jafnt og þétt, ólíkt því sem áður var.

Þrátt fyrir allt verður kotúnsöspin áreiðanlega áfram ein mikilvægasta tegundin sem við eigum vól á í þéttbýli til að mynda skjól og rými á útivistarsvæðum, meðfram og umhverfis umferðarmannvirki eða á stærri lóðum við sameignir og fyrirtæki. Kotúnsöspin er alhliða tré sem á mikla framtíð fyrir sér um allt land og sjálfsagt eiga landsmenn hægt og bitandi eftir að læra betur að nýta þá góðu eiginleika sem eru fólgnir í þessum unga landnema.

Höfundur: BRYNJÓLFUR JÓNSSON

Heimamenn og eigendur buðu til veglegrar veislu á Freyshólum í tilefni dagsins. Boðið var upp á tónlistarflutning og veðrið lék við „hvum sinn fingur“ eins og meðfylgjandi mynd sýnir. Mynd: BJ